

A FÉNYES SZELEK – SZÍNPADON

Bemutató a Huszonötödik Színházban

Szokatlan metamorfózis: *Hernádi Gyula* és *Jancsó Miklós* filmje, a *Fényes szelek*, ezúttal a színpad kötöttebb törvényeihez igazodva jelenik meg előttünk a Huszonötödik Színházban. A mű két megjelenési formáját össze kell hasonlítanunk, a vizsgáldás annál jogosultabb, mivel a színházi változat szerzője és rendezője azonos a filmével. Nem tagadjuk: szellemi életünk olytonosságának egyik próbáját láttuk e premierben. Mindnyáján emléksünk a filmet követő polémiára, amely nem annyira a rendező művészi eszközei, mint inkább az alkotás társadalmi-közéleti töltésének irányáról robbant ki. A szenvedélyek nűtán higgadtan szemlélve a *Fényes szelek* új változatát, bizárást megállapíthatjuk, hogy a disputa nem volt hiábavaló.

A *Fényes szelek* színpadi változatának alkotói a filmvita néhány lényeges tanulságát hasznosították. A ma látásmódjával emlékeznek a szereplők ifjúságukra, mely egyúttal a népi hatalom ifjúsága is volt. Tudva azt, hogy a politikai romantikától a politikai realizmusig eljutni — és most a színpadi változat egyik leglényegesebb gondolatát idézzük —, nem egyszerű dolog, s csak úgy sikerülhet, ha átlépjük tegnapi énjünket. Ez itt sokkal világosabb, mint a filmben volt. De ez a metamorfózis a színpadon azzal is járt, hogy a múltból nem sugároznak át tanulságok a mába, a múlt lezártnak tűnik, felidézése nosztalgikus emlékidézés. Mindezekelőtt azzal teszi a színpadi változat zárójelenete, amelyben a szereplők elmondják további útjukat — a maig; amelyből úgy tetszik, alig van kapcsolat az akkori tapasztalatok és a későbbi sorsok között: csupa logikátlan, szeszélyes ellentét — a korok közötti összefüggés mintha megszakadt volna, vagy legalább is nem pontosan érzékelhető. Ezért válik szükségessé, hogy a darab végén is újra felharsanjon a híres Illyés-epigramma, amely végig kíséri a játékot: „Azt, hogy a nép fia vagy, igazolnod, sejh, ma nem azzal / Kellene: honnan jössz, — azzal ecsém: hova mész!” Am mit jelentsen ez az intelem azoknak, akik ma már nem „ecsém”-ek, nem pályájuk elején állnak, hanem mint a „fényes szelek” nemzedékének tagjai, méltóan azt kell tenniük, amit elvégeztek?

Persze ez az emlékezés így is emberi magatartások formálódására irányítja a figyelmet. Többnyire nagy suggesztív erővel. A színpadon és a színpad-dal egybeépült nézőtérén sodro

erőjű koreográfiával, rendkívül erőteljes ritmussal zajlanak az események. Voltaképpen színműről nem szólhatunk: a párbeszédek töredékesek, a hézagokat nem töltik ki, s ezeknek kiegészítője, magyarázója a dal, a tánc, a ritmus. Sőt olykor fordítva: a szavalókórust, a népdalokat éneklő fiatalok szándékát a szöveg kommentálja csupán, a történet lényegét a mozgásnak, a játéknak kell kifejeznie. Azt a gondolatíságot, amit a film látvány-nyal fejez ki — a színpadi változat erőtlenebbül adja vissza. Ezért nem eléggé teherbíró ez a színpadi építmény: élesen felvetett kérdések, izgalmasan induló viták maradnak befejezetlenül. Érezhető az írói szöveggönyv alárendeltsége — a színészi játéknak, illetve a rendezői koncepciónak. Szándékosan használtuk a dráma helyett a *szöveggönyv* kifejezést, mert valóságos drámáról aligha szólhatunk. *Hernádi* munkája inkább a cselekvés vezérfonalát adta meg, néhány lényeges, a történeteket jelző párbeszédvázlatot. A többit a rendezőre bízta. A rendező pedig színházat, atmoszférát teremtett, de nem teremtett drámát.

Végeredményben igazi kísérleti színházat láttunk. Azt hisszük, ha volt értelme a Huszonötödik

Színház alapításának, akkor éppen az ilyen kísérletek otthonaként lehet értelmessé tenni. Bizonyos, hogy a *Fényes szelek* színpadi változata sehol másutt nem képzelhető el, mint egy ilyen együttesben. Bizonyosnak látszik, hogy hatásos *műhelymunkának* voltunk tanúi. A szándék, a kísérlet tartalma világos. Am a mesterműhöz vezető utak még ezután világosodnak meg.

A *Fényes szeleket* a Huszonötödik Színházban nagyon fegyvermezt és lelkes színészek valósították meg. A nagyjából azonos teljesítményt nyújtó szereplők közül *Haumann Pétert* emeljük ki, aki az újat vállaló papot alakítva, nyugalma alatt parázsló szellemi izgalom jói érzékelhető alakításával mintegy ellenpontja is volt az előadás egészében érvényesülő viharsebes tempónak. *Jobba Gabi* pedig szinte „csapatkapitánya” volt az előadásnak: végig és egyenletesen bírta tempóval a száguldást, az éneket, a szavalást, s közben volt ereje annak a belső katarzisanak a jelzésére is, amelynek az ügyért élő, de az ügy végrehajtásából ideiglenesen kítaszított leányban feltétlenül végbe kellett mennie.

E. F. P.